

πὸ τὸ ἀγοράζου, κἀδουναί καὶ τὸ διαβάζου στὸ σπίτι τους καὶ τὸ ξέρου ὄλο. Πῶς ἐγὼ ὕστερα νὰ διδάξω τὸ παρακάτω καὶ ἀφοῦ τὸ ξέρου τοὺς λείπει τὸ ἐνδιαφέρον καὶ δὲν προσέχει κανένα. Τί δουλειὰ τότε ἔχει ὁ δάσκαλος;

Καὶ τώρα ὄριστε, κύριοι, νὰ τοῦ πῆτε τί δουλειὰ ἔχει, γιατί ἐγὼ δὲν τοῦ εἶπα.

Καὶ ὅμως ἡ κατάσταση δὲν εἶναι ἀπελπιστικὴ παρ' ὅλα αὐτὰ. Δὲν ξέρω τί οὐριδῶς γίνεται στὸ Κέντρο. Τώρα ὅμως μὲ τὴν ἐπιβεβαίωση τῶν δασκάλων εἶναι κατὰλληλὴ ψυχολογικὴ περίσταση νὰ στρέψουμε τὴν ἐπιπορευτικὴ γραμμὴ σ' αὐτούς. Χρειάζεται ἐργασία μεγάλη νὰ τοὺς διαφωτίσουμε, νὰ τοὺς μιλήσουμε, νὰ τοὺς δεῖξουμε πὸς μποροῦν νὰ ξεδέσουν τὴν ὥρα τοῦ μαθήματος χωρὶς τριτόκλιτο καὶ δυϊκός — νὰ μπάσουμε μὲ μιὰ λέξη τὴ Δημοτικὴ Ἰδεολογία στὸ σκολεῖο ἀπὸ τὴν πόρτα γιατί ὡς τώρα οὔτε ἀπὸ τὸ παράθυρο δὲν κατόρθωσε νὰ μπεῖ. Ὑπάρχουν ἀρκετοὶ δασκάλοι κατὰλληλοι νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὑποδειγματιστὲς καὶ κήρυκες ὄχι μοναχὰ στοὺς δασκάλους μὰ καὶ σὲ πολλοὺς ἐπιθεωρητὲς. Καὶ παράλληλα νὰ μορφώνεται τὸ νέο προσωπικὸ στὰ διδασκαλεῖα, μὲ τὴ δημοτικὴ μέθοδο.

Συστήσετε ἕνα γραφεῖο νὰ ἐπικοινωνεῖ ἀνεπίσημα μὲ τοὺς δασκάλους. Σὲ πολλοὺς ἐγὼ συνέστησα νὰ γράψουν ἰδιωτικὰ τίς σκέψεις καὶ τίς παρατηρήσεις τους στοὺς ἐπόπτες καὶ μ' ἄκουαν μὲ κατὰλληλη. Πὸς υποσῶνε ἐμεῖς νὰ γράψουμε στοὺς ἐπόπτες; ! Καὶ ὅμως πόσα ποῦματα δὲν θὰ μπορούσαν νὰ μᾶθουν μὲ τὸν τρόπο αὐτό!

Μ. Γ

ΣΗΜ. ΤΟΥ «ΝΟΥΜΑΣ». Ὁ κ. Μ. Γ. περιγράφει μιὰ κατάσταση ποὺ εἶναι κατὰ μέγα μέρος ἀληθινή. Καὶ ἡ ἀλήθεια πρέπει νὰ λέγεται φανερά. Ἔχει ὅμως ἄδικο ὁ κ. Μ. Γ. ἂν νομίζει πὸς τὸ Ὑπουργεῖο δὲν ξέρει τὴν κατάσταση. Καὶ τὴν κατάσταση τὴν ξέρει πολὺ καλά καὶ τὰ μέτρα ποὺ θὰ τὴν ἀντιμετωπίσουν ἐτοιμάζονται καὶ μπαίνουν σ' ἐνέργεια σιγὰ σιγὰ. Ἄν ἄνθρωπος νομίζει κανεὶς πὸς εἶναι δουλετὸ ἴσως οἰρεθισμένους ψυχὰς νὰ φωτιστοῦν καὶ νὰ ξαναγεννηθοῦν τόσο γρήγορα καὶ ὅλες μαζί. αὐτὸς πιστεύει στὰ θαύματα ποὺ σήμερα δυστυχῶς ποτὲ δὲ σκολα γίνονται.

Η ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΙΣΤΗ

Ἀκοῦστε λίγες γραμμὲς ἀπὸ κάποιο τσαλακωμένο καὶ μουσκεμένο στὸν ἰδρωτὰ ἡμερολόγιο ποὺ βρέθηκε στὴ τσέπη ἐνὸς ἀτυχῶς συμπολεμιστῆ μου:

«3 Ὀχτώβρη 1918.—Ἐίχαμε μονηλιάσει πιά τόσον καιρὸ ἄνεργοι. Οὔτε μάχη οὔτε καμμιὰ μικροεπίθεση, οὔτε ντουφεκιὰ ἀκόμα. Καί, μὰ τὴν ἀλήθεια, δὲν εἶταν ἀστεία, νὰ μένεις ἕνα δόλαερο μῆνα μέσα στὸ χαράκιμα δίχως νὰ σαλέψεις, δίχως νὰ κοιτᾶς νὰ ξεμνησίσεις. Χωμένοι, ζαρωμένοι, κατσουφισμένοι γιὰ βδομάδες στὶς ὑγρές, στενὲς ἐκεῖνες τρούπες κάτω ἀπὸ ἀδιάκοπη βροχὴ καὶ ἀδιαπέραστη ὀμίχλη μοιάζαμε περισσότερο μὲ νεροσκούληκα παρὰ μὲ ἀνθρώπους. Μουδιασμένοι ὅλοι ἀπὸ τὸ μακρὸ καθισό, τρουπημένοι ὡς τὸ κόκκαλο ἀπὸ τὴν ὑγρασία ζητάγαμε μὲ δίψα τὴν ἐπίθεση ποὺ θὰ ζεσκουρίαζε τὴ βρωμερὴ μηχανή μας, ποὺ θὰ ζέσταινε τὸ αἷμα στὸ κορμί μας, ποὺ θὰ μᾶς ἔδινε πάλι τὴ ζωὴ ἂν δὲ μᾶς

τὴν ἀφαιροῦσε γιὰ πάντα. Μὰ νά, ἦρθε κι ἡ ποθητὴ μάχη κι ἀπόψε τελειώσαμε. Κάμποσοι ἀπὸ τοὺς συντρόφους μας λείπουν· μαζί μ' αὐτούς κι ἕνας, ὁ πῶς ζωηρός ἀπ' ὄλους, ποὺ κάθε δειλινὸ ἔλεγε μὲ λύπη:

— Ἄ! ῥε παιδιὰ, πάει κ' ἡ σημερινὴ δίχως χορὸ. Ἦρθε ὅμως κ' ἡ ἡμέρα τοῦ χοροῦ καὶ χόρεψε ὁ δύστυχος μὰ καὶ καλὴ. Μὰ ὅσοι ζήσαμε πόσο εἶμαστέ ἐφτυρισμένοι. Εἶναι ἀλήθειαι ἀταίριαστη χαρὰ νὰ πολεμᾶς ὅλη τὴν ἡμέρα, νὰ συντρίβεις, νὰ νικᾶς καὶ στὸ τέλος νὰ συλλογιέσαι: Πάει καὶ τούτη! γλύτωσε κ' ἀφτὴ τὴ φορὰ ἡ τούτρα.

Τώρα βρίσκουμαι μέσα στὸ στενὸ μου ἀντίσκηνο καὶ γράφω κάτω ἀπὸ ἕνα ἀστενικό, φτυκὸ κερί, ποὺ ἡ φλόγα του τρεμοσβύνει σὰ νὰ τραντάζεται κι ἀφτὴ στὸ βρόντημα τοῦ μακρινοῦ κανονιοῦ. Μοῦ χρησιμεύει γιὰ στήριγμα ἡ μικρὴ μου καρβάνια. Εἶναι ἡ ἐρωμένη μου τῆς ἐκστρατείας· μὲ συντροφιά σὲ φαί μου, κρέμεται πλάι μου σὰν πολεμῶ. Μιὰ σφαῖρα τὴν ἔχει στραβώσει λίγο σ' ἀπάνον μέρος ὅπως κι ἐμένα μὰ ἄλλη μούξησε τὸ μπρόστιο· ἔτσι τράβηξε τὰ ἴδια μ' ἐμένα βάσανα. Ἀκόμα, ἡ μικρὴ μου ἀγάπη, γίνεται κάποτε κάποτε καὶ προσκέφαλο, γίνεται καὶ τραπέζι ὅμως ποὺ ἀπάνον του γράφω τὰ γράμματα στὴ γυναῖκα μου στὸ χωριό. Στὸ τέλος ἡ γυαλιάδα τῆς μοῦ κάνει γιὰ καθρέφτης.

Μὰ εἶναι ἀργὰ αἰσθάνουμαι τὰ δάχτυλα μου ἀήμπορα νὰ βαστάζον πιά τὸ μολύβι. Ἐδούλεψαν κι ἀφτὰ τὰ κακόμοιρα πολὺ σήμερα. Θὰ πῶ νὰ ἦσυχάσω λίγο.

5 Ὀχτώβρη.— Εἶχα τὸ πρῶτὸ γράμμα ἀπὸ τοὺς δικούς μου, ἀπ' τὸ χωριό. Εἶναι καλά· μὰ ἡ γρίπη, λέει, φουντώνει καὶ κάτω. Ὁ θεὸς ἄς τοὺς βοηθήσει. Τίποτα ἄλλο δὲ μπορῶ νὰ εἰπῶ.

11 Ὀχτώβρη.— Πῶς ξέρει, γὰναι καλά καὶ κάτω; Δὲν εἶχα καμμιὰ εἰδήσή τους. Ἄχ! ἡ γρίπη θερίζει, μαθαίνω. Θεέ μου! ὄλο εἰκόνες ἔχω στὰ μάτια μου ποὺ οὔτε νὰ τίς γράψω δὲν τολμάω....

17 Ὀχτώβρη.— Ἐλαβα σήμερα νέο τους γράμμα. Εἶναι κι οἱ δυὸ καλά, ἡ γυναῖκα μου καὶ τὸ παιδί μου. Μὰ τί τὸ θέλω κι ἀφτό; τώρα ἡ ἀγωνία μου θάνα ἀδιάκοπη γιατί ἡ γρίπη μοῦ γράφουν κόβει μὲ τὸ μεροκάματο. Πῆρε γιὰ τὴν ὥρα τρεῖς τέσσερις ἀκροσυγγενεῖς μας. Μὰ δὲ σταμάτῃν ὡς ἀφτοῦ· ξακολοῦθοῦν ἀκόμα καὶ μοῦ κάνουν περιγραφή τῆς δυστυχίας.

Εἶκοσι τὴν ἡμέρα, λέει, πεθαίνουν, κι ἀπάνον πολλοὶ πέφτουν στὸ δρόμο μελανιασμένοι, σὰ βαρεμένοι ἀπ' ἀερικό· ἄλλοι ἐκεῖ ποὺ εἶναι καλά φτοῦν αἷμα καὶ σὲ τρεῖς ἡμέρες ξεμπερδεμένοι κι ἀφτοί. Οἱ λίγοι κουτσογιατροὶ ποὺ βρίσκονται δὲν προφτάνουν νὰ τρέχουν στὰ σπῆτια, κ' οἱ νεκροθάφτες ν' ἀνοίγουνε τάφους, κι οἱ παππάδες νὰ θάφτουνε. Τὸ μικρὸ μας νεκροταφεῖο πλημμύρισε καὶ σ' ἕνα τάφο θάβουνε μαζί δυὸ καὶ τρεῖς. Οἱ θρόφοι ἐρημώσανε ἀπὸ τὸ φόβο καὶ τὸ θάνατο. Δὲ βλέπεις παρὰ παιδιὰ μὲ κῶδες, στεφάνια, παππάδες καὶ λίγους χωροφύλακες. Σ' ὅλη τὴν ἀμόσφιμα μονάχα νεκρολίβανο μυρίζει...

Γιατί νὰ μοῦ τὰ γράψουν ὄλα ἀφτὰ; γιατί νὰ μὲ μπάσουν ἔτσι σκληρὰ στὴ φρίκη; γιατί νὰ ζωντανέψουν μπροστὰ στὰ μάτια μου ἀφτὴ τὴν ἀπαίσια εἰκόνα; Τίποτα λοιπὸν δὲ νοιώθουν ἀπ' τὴ ψυχὴ ἐνὸς πολεμιστῆ;... Τώρα ἡ λαχτάρα μου θάνα ἀτέλειωτη, κι ὁ φόβος ποὺ μ' ἀρπαξε μὲ τὸ σιδερένιο του χέρι ποτὲ δὲ θὰ μ' ἀφίσει. Θεέ μου! γάνανε γάμον κ'